

АКТИВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація. Розглянуто шляхи активізації зовнішньої торгівлі України за рахунок підвищення експортного потенціалу, проаналізовано сучасний стан експорту та методи державної політики стимулювання експорту й підвищення конкурентоспроможності товарів вітчизняного виробництва.

Аннотация. Рассмотрены пути активизации внешней торговли Украины за счет повышения экспортного потенциала, проанализировано современное состояние экспорта и методы государственной политики стимулирования экспорта и повышения конкурентоспособности товаров отечественного производства.

Annotation. This article considers the ways of enhancing foreign trade of Ukraine through increased export potential, analyzes the current state of export and methods of public policy of stimulating export and increasing the competitiveness of domestic products.

Ключові слова: експорт, потенціал, конкурентоспроможність, зовнішня торгівля.

Міжнародна торгівля є вихідною формою міжнародного економічного співробітництва. У сучасних умовах спостерігається від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України, яке з кожним роком збільшується, що загалом негативно впливає на розвиток національної економіки країни. З метою активізації зовнішньої торгівлі особливу увагу сьогодні необхідно приділити стимулюванню саме експортної діяльності. Стимулювання експорту допомагає розширити міжнародні ринки збуту та покращити якість, а відповідно і конкурентоспроможність товарів, перетворити підприємства у надійних експортерів, спрямувати ресурси у високопродуктивні галузі та збільшити величину високотехнологічних продуктів у експортній структурі [1].

Вивченню проблем, які перешкоджають розвитку українського експорту, а також можливим шляхам їх вирішення приділяють увагу такі вчені: І. Бураковський, А. Мазаракі, Л. Кутідзе, Ю. Верланов, Н. Осадча, О. Школьнік, І. Орлик, В. Мовчан, М. Скрипник, Т. Мельник, Л. Івашова, Н. Резнікова та ін. Саме поняття "стимулювання експорту" бере свій початок із кінця XIX ст. Стимулювання зовнішньоекономічної діяльності цікавило й іноземних учених, таких, як: В. Глаштеттер, Р. Хенцлер, Д. Лефевр, М. Портер та ін. Р. Хенцлер вважав, що стимулювання експорту – це система засобів та заходів, спрямованих на допомогу експортним галузям щодо налагодження відносин із закордонними партнерами та реалізації більшої кількості експортних замовлень на іноземних ринках збуту [2]. Проте проблема вдосконалення експортного потенціалу України залишається відкритою і потребує аналізу, додаткового вивчення та пошуку оптимального вирішення.

Метою даної статті є аналіз стану зовнішньої торгівлі України та визначення основних напрямів активізації зовнішньоторговельної діяльності шляхом державної підтримки розвитку експортного потенціалу України.

Україна володіє значним експортним потенціалом, який зосереджений у видобувних і обробних галузях промисловості, а також в агропромисловому і енергетичному комплексах країни, однак використовується він, на жаль, недостатньо і вкрай неефективно.

Значний стримуючий вплив на український експорт справляє комплекс ендогенних і екзогенних факторів, серед яких можна виділити найважливіші:

- низька конкурентоспроможність вітчизняної промислової продукції, насамперед, машинотехнічних виробів;
- важкий фінансовий стан більшості підприємств обробної промисловості та конверсійних виробництв, що робить практично неможливим інвестування в перспективні, орієнтовані на експорт проекти за рахунок внутрішніх ресурсів;

- штучне стримування курсу гривні в рамках "валютного коридору" звуває можливості використання курсового фактору з метою просування експорту;

- недостатній розвиток вітчизняних систем сертифікації і контролю якості експортної продукції на фоні значного підсилення в останній час вимог до споживчих і екологічних характеристик, а також до безпеки продукції, яка реалізується на ринках промислово розвинутих країн;

- випереджаюче зростання цін на продукцію та послуги природних монополій порівняно зі збільшенням цін на вироби обробної промисловості і продукцію АПК;

- недостача спеціальних знань і досвіду роботи в сфері експорту у більшості українських підприємців, а також недостатня координованість їх діяльності на зовнішніх ринках;

- розрив традиційних виробничих зв'язків на пострадянському економічному просторі;
- збереження елементів дискримінації українських експортерів за кордоном, застосування методів обмежувальної ділової практики, зокрема картельних угод для витіснення чи недопущення України на перспективні ринки;

- низький світовий рейтинг надійності України для кредитів та інвестицій, що затрудняє використання іноземних фінансових ресурсів для розвитку експортного потенціалу країни;

- норми українського законодавства, які закріплюють відповідальність постачальника за недоброякісну

продукцію, не відповідають принципам, що прийняті в міжнародній практиці [3].

Важливою умовою для входження України в світогосподарський простір є формування експортного потенціалу. Ефективність даних процесів визначається конкурентоспроможністю національної економіки, нарощуванням обсягів експорту та стимулювання національних виробників. Експортна діяльність є суттєвим чинником оздоровлення умов життя у країні. Проте проблема експортного потенціалу України полягає в тому, що країна є переважно експортером продукції чорної металургії та інших товарів з невисоким рівнем доданої вартості і є неконкурентоспроможною на ринку високо технологічних товарів. І як наслідок, це робить Україну малоперспективним партнером для регіональної інтеграції як на Заході, так і на Сході.

Аналізуючи обсяг зовнішньої торгівлі України за товарами за січень 2013 року, помітно, що експорт товарів склав 5 126,3 млн дол. США, порівняно з січнем 2012 року зменшився на 3,7 %. Якщо розглянути товарну структуру експорту 2013 року порівняно з січнем 2012 року, то вона має такий вид: чорні метали та вироби з них – 25,2 % від загального обсягу експорту (зменшення обсягів на 22,9 %), продукти рослинного походження становили 15,5 % (збільшення на 17,2 %), мінеральні продукти – 12,7 % (зменшення на 13,8 %), механічні та електричні машини – 9,2 % (збільшення на 9,1 %), продукція хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості – 9,2 % (збільшення на 22,1 %), жири та олії тваринного або рослинного походження – 6,7 % (збільшення на 21,8 %), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 5,7 % (зменшення на 29,4%), готові харчові продукти – 5,7 % (збільшення на 41,7 %) [4].

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з відповідним періодом попереднього 2012 року збільшилась частка зернових культур з 9,8 до 10,8 %, жирів та олій тваринного або рослинного походження – з 5,3 до 6,7 %, руд, шлаку і золи – з 5,6 до 6 %, механічних машин – з 4,3 до 4,6 %, електричних машин – з 3,8 до 4,6 %, насіння і плодів олійних рослин – з 2,5 до 4 %, добрив – з 2,8 до 3,9 % та продуктів неорганічної хімії – з 2,5 до 3,4 %. Зменшилась натомість частка мінеральних палив, нафти і продуктів її перегонки – з 7,8 до 6 %, залізничних локомотивів – з 6,8 до 4,9 %, виробів з чорних металів – з 4,6 до 2,7 % [3].

Як можна спостерігати, слабкою ланкою у зовнішній торгівлі України є структура експорту, в якій майже 3/4 складає сировина та продукти первинної обробки, питома вага такої наукоємної продукції, як літальні й космічні апарати та їх складові, ледь перевищує 1 %, що не відповідає сучасним загальносвітовим тенденціям [5]. Найвагоміші експортні можливості все ще зосереджені у традиційних індустріальних і сировинних галузях.

Проблему нарощування експортного потенціалу України слід вирішувати з урахуванням конкретних внутрішніх і зовнішніх економічних умов, а також визнанням суттєвої залежності вітчизняної економіки від зовнішньої торгівлі.

Тому необхідно сформувати цілісну систему заходів державного стимулювання експорту, головною метою якої повинно стати не тільки формування в країні сприятливих економічних, організаційних, правових та інших умов для розвитку експортного потенціалу, але і всіляко сприяти підвищенню ефективності його використання, а також створення механізмів надання державної фінансової, податкової, інформаційно-консультативної, дипломатичної та інших видів допомоги вітчизняним експортерам.

Для цього слід удосконалити механізми кредитування і страхування експорту за участю держави, а також надання державних гарантійних зобов'язань щодо експортних кредитів; покращити умови кредитування виробництва експортної продукції з тривалим циклом виготовлення, включаючи закупівлю сировини і матеріалів, які не виробляються в Україні.

Важливим кроком для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках має стати організація в Україні ефективної системи сертифікації експортної продукції. Наприклад, створення в країні державної інспекції з якості експортних товарів, яка могла б служити бар'єром на шляху проникнення недоброякісної продукції на зовнішні ринки, сприяла б випуску конкурентоспроможної продукції з урахуванням сучасних вимог іноземних споживачів до її якості.

Одним із найважливіших напрямів підтримки експорту, особливо товарів із високим ступенем обробки, є використання важелів податкового регулювання. Доцільно було б удосконалити діючу податкову систему, а саме: розробити комплекс заходів щодо зниження непрямого оподаткування експорту послуг; звільнити експортерів від сплати податку на рекламу експортних товарів.

Для підвищення експортного потенціалу України необхідно поліпшити інформаційне забезпечення зовнішньоторговельної діяльності. Першочерговим завданням в цьому напрямі є створення системи зовнішньоторговельної інформації. Для ефективного функціонування даної системи буде потрібно сформувати розгалужену мережу інформаційно-консультативних служб, які змогли б забезпечити оперативне надання зовнішньоторговельної інформації у зручній для клієнта формі.

Отже, виважена державна політика в сфері кредитування та оподаткування експорту, сертифікація експортної продукції та наявність висококваліфікованих інформаційно-консультативних служб стане кроком уперед до активізації зовнішньої торгівлі України. Окрім того, необхідно розвивати експортний потенціал у рамках міжнародної спеціалізації, використовуючи потенційні можливості структурної реформи економіки, спрямувати зусилля на перспективні, технологічні сектори. Саме виважена державна політика стимулювання експорту, організація оперативної роботи державних органів щодо активного просування української експортної продукції на зовнішні ринки та захист інтересів вітчизняних експортерів за кордоном зможуть зміцнити позиції України на світових ринках.

Наук. керівн. Крюкова О. М.

Література: 1. Бабенко В. О. Державна політика стимулювання експорту в ринковій економіці : дис. канд. екон. наук: 08.02.03 [Електронний ресурс] / В. О. Бабенко ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – Режим доступу : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/27638.html>. 2. Henzler R. Ausfuhrfoerderung in: Seischab H., Schwantag K. (Hrsg.), Handwoerter-buch der Betriebswirtschaft. – Stuttgart, 1956. – P. 311. 3. Підвищення конкурентоспроможності економіки України. Офіційний сайт Національного інституту Українсько-Російських відносин. – Режим доступу : http://www.niur.gov.ua/ukr/econom-/vzaem/rozdil_3-3.htm. 4. Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 5. Дедаєва Л. М. Сучасні тенденції розвитку експортного потенціалу України / Л. М. Дедаєва // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 2. – С. 171–175.

